Europa-politikens kunskaps-grund

En principdiskussion utifrån EU 96-kommitténs erfarenheter

SOU 1996:59

A: Ref KB
Occ SOU

Statens offentliga utredningar
1996:59
Utrikesdepartementet

Europapolitikens kunskapsgrund

En principdiskussion utifrån EU 96-kommitténs erfarenheter

Skrivelse från EU 96-kommittén
Stockholm 1996

biträdande sekreterare förordnades den 15 augusti 1995 fil.kand. Eva Sterndal och den 10 november 1995 jur.kand. Pia Nyman. Till pressekreterare utsågs den 30 juni 1995 redaktör Anders Bolling. Samma dag anställdes Sang Nyman som assistent till utredningen.

Kommittén får härmed överlämna skrivelsen (SOU 1996:59) Europapolitikens kunskapsgrund. Den är författad av docent Gullan Gidlund, sekreterare i kommittén.

Stockholm i april 1996

Berit Löfstedt

Berit Andnor	Birgit Friggebo	Siv Holma
Göran Lennmarker	Helena Nilsson	Mats Odell
Marianne Samuelsson	Yvonne Sandberg-Fries	Sten Tolgfors

/Gullan Gidlund

Innehåll

1. Introduktion 3
1.1 Syfte 4

2. Nya villkor för det politiska livet 5
2.1 EU 96-kommittén
— en temporär "think tank" 8

3. Europaforskningen 11

4. Kommitténs folkbildningsambition 13

5. Kunskapsstödet för Europapolitiken 19

6. Slutsatser 21

1. Introduktion

Kommittén har under sitt arbete med att förbereda 1996 års regeringskonferens haft uppdraget att utreda centrala frågor och problemställningar i Europapolitiken. En given ambition har varit att analysera frågeställningarna utifrån svenska intressen och tillgänglig kunskap. Mot bakgrund av att Sverige är ny medlem i EU har kommittén även sett det angeläget att stimulera kompetensuppbyggnad i förhållande till övriga medlemsländer och till förberedelsearbetet inom EU-institutionerna. Europeiska och unionsvida frågeställningar har därför även genomsyrat expertuppdragen. Den generellt höga ambitionsnivån i utredningsarbetet har krävt en bredd både i fråga om antalet expertuppdrag och antalet ingående kompetensområden. Arbetet har resulterat i drygt tjugo publicerade expertuppsatser.

Kommittén har även arrangerat ett tjugotal hearingar och seminarier (i Stockholm och runt om i landet), publicerat informationsskrifter, fördelat särskilda informationsmedel (drygt tio miljoner kronor) till främst studieförbund, fackföreningar, bibliotek, gymnasieskolor och folkhögskolor. Det är verksamheter som sammantagna syftat till att stimulera debatten och öka informationen och kunskapen om regeringskonferensen och EU:s framtidsfrågor. Folkbildningsarbetet har i detta sammanhang varit ett prioriterat område för kommittén.

Bredden och omfattningen av verksamheten har givit kommittén värdefulla erfarenheter av hur EU-frågorna för närvarande hanteras i Sverige. Kommittén har därvid fått inblick i kunskaps- och kompetensläget vad gäller Europaforskningen (den EU-relaterade och jämförande forskningen) och

policybildningen; tillgången till forskare och experter för analyser av relevanta problemområden, deras "beredskap" och kapacitet att relativt snabbt kunna tillgodose ett kunskapsbehov inom utredningens policyområden. Dessutom har kommittén genom sin roll i informationsspridningen erhållit erfarenheter av olika koncept för att få ut information och stimulera debatten om EU:s framtidsfrågor, samt kännedom om vilka miljöer och aktörer som är intresserade av folkbildningen i Europafrågorna.

1.1 Syfte

Avsikten med skrivelsen är att — mot bakgrund av kommitténs erfarenheter — ge ett bidrag till en mer principiell diskussion om vilka kunskapsbehov som det svenska EU-medlemskapet genererar.

I denna skrivelse uppmärksammas huvudsakligen två av de områden där efterfrågan på kunskap tveklöst kommer att öka i och med det svenska medlemskapet. De gäller:

1) utformningen av Europapolitiken utifrån svenska intressen och mer långsiktiga och principiella perspektiv, och

2) den politiska debatten och folkbildningen.

Dessa områden är vitala delar i den svenska demokratin där allvarliga brister i Europapolitikens kunskapsgrund kan påverka både Sveriges möjligheter till inflytande i EU och minska den demokratiska legitimiteten för Europapolitiken. De är samtidigt områden med speciella förutsättningar som inte alltid är betjänta av en samordnad svensk modell för kunskapsförsörjningen.

2. Nya villkor för det politiska livet

Den globala nätverksekonomin, medlemskapet i EU och anpassningen till den europeiska integrationen utgör viktiga förändringspotentialer i utformningen av politiska beslutsprocesser, politiska institutioner och metoder för politiskt inflytande. Samarbete mellan stater har alltid funnits, men det karaktäristiska inslaget i det pågående samarbetet över nationsgränserna är att antalet inblandade aktörer stiger kraftigt. Det handlar inte längre om en liten nationell elit, utan om ett betydligt bredare deltagande.

En revolutionerande konsekvens av den pågående förändringen är att viktiga omvärldsfrågor samtidigt blir utrikespolitik och inrikespolitik. Det förutsätter en utveckling från att betrakta och hantera EU-frågor som utrikespolitik till att se EU som en integrerad del av flertalet politikområden. Det är en förändringsprocess som redan påbörjats i Sverige men som sannolikt kommer att intensifieras. Den stigande mängden svenska aktörer på den europeiska arenan medför ett nytt och tämligen omfattande samordningsbehov i de politiska processerna — vilket måste få organisatoriska konsekvenser. En särskild svårighet är att åstadkomma överensstämmelse mellan de nya spelreglerna och uppfattningarna hos medborgarna och organisationer om var de politiska besluten fattas. Kännedom om de politiska spelreglerna är naturligtvis ett nödvändigt villkor för att kunna påverka politiken. Det är på denna punkt som särskilt folkbildningen har en angelägen uppgift — att öka

kunskapen om dagens komplicerade offentliga beslutssystem och förstärka kompetensen att aktivt delta i de politiska processerna.

Sverige befinner sig som ny medlem i EU i en inlärningsfas beträffande hanteringen av Europapolitiken. Den fasen inbegriper i allra högsta grad frågor om kunskapsbehov för uppbyggnad av kapaciteter för att klara de åtaganden som följer med medlemskapet. Denna inlärningsfas kan antas innebära vissa specialiseringar som enbart kortsiktigt tycks gå i motsatt riktning till integreringen av Europapolitiken till olika politikområden.

För att nå största möjliga inflytande är det angeläget att Sverige som medlem i EU söker påverka utformningen av EU:s politik i ett mycket tidigt skede. Det försprång som särskilt stora medlemsländer kan tänkas ha genom långvarigt medlemskap får kompenseras med samarbets- och alliansförmåga, framgångsrik marknadsföring av idéer (idémakt) samt kunnighet. Kunskapsproduktion är av vitalt intresse för varje land och hör till de konkurrensfördelar som ett litet land kan utveckla i försöken att vinna inflytande över den politiska dagordningen i EU.

Sverige har redan erfarenhet av förhandlingar om EES-avtalet och anslutningsfördraget, förberedelserna inför folkomröstningen om EU-medlemskapet och den nu aktuella regeringkonferensen. Medan förberedelserna inför EES-avtalet i huvudsak var en samordnande och intresseavvägande verksamhet, tillkom inför folkomröstningen om medlemskapet även en kunskapsuppbyggnad av ad hoc-karaktär med expertutredningar (konsekvensutredningarna), informations- och folkbildningssatsningar (Sekretariatet för Europainformation, Fälldindelegationen). Inför regeringskonferensen fick så EU 96-kommittén uppgiften att dels utreda, dels

stimulera den politiska debatten och fördela substantiella medel för informationsspridning.

Det kommer kontinuerligt att finnas vissa tillfällen då det finns behov av att identifiera svenska intressen och hantera Europapolitiken i ett mer långsiktigt och principiellt perspektiv. Det kan inom relativt kort tid avse viktiga framtidsfrågor av typen budgetsamordning inom EU, EMU, miljöpolitiken, jordbrukspolitiken och sysselsättningspolitiken. Dessa stora frågor kräver även en omfattande politisk debatt där olika åsiktsriktningar får möjlighet att göra sina röster hörda. En viktig förutsättning för detta är att det finns en effektiv informationsspridning och goda möjligheter för människor att ta del av nya frågor och lära sig det nya politiska landskapet.

Den traditionella statsförvaltningens kunskapsstöd är för närvarande otillräcklig för den mer långsiktiga politikutformningen. Detta hänger till viss del samman med Sveriges nyliga inträde i EU, men även en sektoriell hantering av Europapolitiken. Efter hand kommer förvaltningen naturligtvis att öka kompetensen genom praktisk inlärning, fortbildning och rekrytering. Det långsiktiga kunskapsproblemet ligger emellertid på en annan bog. Vad som krävs i framtiden är nya former för kunskapsstöd till politikutformningen som förmår att ta tillvara det växande antalet gränsöverskridande aktörer inom näringsliv, förvaltning, regioner, intresseorganisationer med relevant och problematiserad kunskap i ett långsiktigt perspektiv. Behovet av kunskapsstöd från forskare och experter som behandlar frågor på medellång sikt (3-5 år) kommer att accentueras. Det kommer att behövas tillgängliga forskarnätverk och nätverk för samtal och förhandlingar mellan regeringen och olika privata och offentliga aktörer i samhället.

Att det föreligger utmejslade svenska linjer i olika policyfrågor är en styrka och en tillgång när kommissionen tillsätter olika arbetsgrupper och tillkallar svenska experter. Viktiga förutsättningar för framgång är att idéer med svenskt ursprung som kommissionen funnit inressanta är väl underbyggda och att svenska experter har gott renommé i kommissionen, samt att svenska experter har kännedom om regeringens uppfattning och handlingslinjer i olika frågor.[1]

Även i de fall där Sverige inte har haft möjlighet att agera på ett sådant sätt att kommissionen påverkats — initierat aktiviteter och förslag — pågår ett kontinuerligt arbete med att reagera på förslag från kommissionen. Den processen inbegriper även ståndpunktstagande med inslag av samordning: främst policysamordning inför Coreper och ministerrådsmöten, beredningar inom riksdagen och partiernas eventuella nationella intressebevakning i Europaparlamentet.

2.1 EU 96-kommittén — en temporär "think tank"

Europapolitiken utformas i samspel mellan ett stort antal aktörer. I den stiliserade figuren nedan ges enbart konturerna av "spelplanen".

---

[1] Samsyn och alliansförmåga. Hur regeringen, näringslivet, intresseorganisationer, regionala intressen och forskarvärlden behöver samverka för att stärka Sveriges position i EU. Finansdepartementet Ds 1995:21.

Figur 1: Europapolitikens "spelplan"

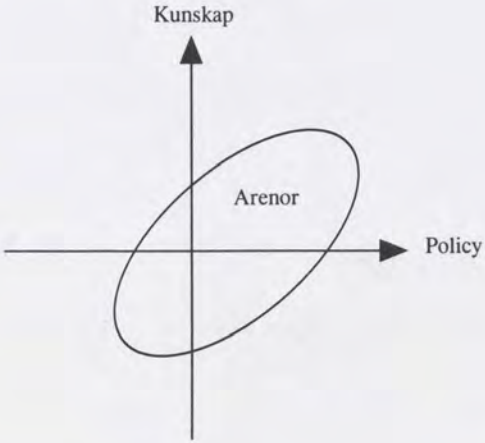

Högst upp på **kunskapsaxeln** återfinns kunskapsproduktionen vid universitet, forskningsinstitut och högskolor. Längre ned på samma axel kan kunskapsstödet från den offentliga förvaltningen placeras in. Axeln går således från kunskap producerad av institutioner som är organisatoriskt fristående från regeringskansliet till strukturer/befattningshavare som är placerade inom detta kansli.

Policyaxeln gäller politiken — både innehåll och process. I Europapolitiken, liksom i all annan politik finns extrempunkter. På den ena extremen återfinns stora och långsiktiga policyfrågor — "handlingslinjer" och "svenska intressen" — på den andra extremen "utvärdering" av Europapolitiken, eller en enskild sakfråga (ytterst revision).

Ett stort antal viktiga aktörer med olika intressen medverkar i utformning av Europapolitiken på olika arenor: deltar i samhällsdebatten, opinionsbildningen, informationsspridningen, beslutspåverkan, beslutsförberedelser och beslutsfattande på olika nivåer och i skilda institutionella sammanhang. Där återfinns enskilda medborgare, politiska partier, aktionsgrupper, folkrörelser, intresseorganisationer, studieförbund, näringsliv, medier, kommunala och regionala aktörer; intressen som ofta arbetar i nätverk, bildar allianser och samarbetar över organisations- och territoriella gränser.

EU 96-kommittén får i denna skiss en unik position i mittpunkten ("origo"). Det har att göra med kommitténs okonventionella sätt att arbeta som snarare liknar en temporär "think tank" än en traditionell offentlig utredning. Kunskapsstöd har skett genom att forskare och specialister från universitet och forskningsinstitut skrivit vetenskapliga uppsatser där ett stort antal policyfrågor problematiserats och relaterats till kunskapsläget i disciplinen samt att dessa deltagit som föreläsare i den utåtriktade verksamheten. Även experter inom framför allt regeringskansliet och riksdagsförvaltningen har skrivit expertrapporter och deltagit i övrig skriftproduktion samt medverkat i seminarier/hearingar/offentliga möten. Svenska forskare och experter, politiker, utländsk expertis, företrädare för EU-institutionerna, journalister, organisationsföreträdare och debattörer har medverkat i seminarier och hearingar. Kommittén har fungerat som en arena för politisk debatt och har dessutom genom sin utåtriktade verksamhet och fördelning av informationsmedel bidragit till en bred folkbildning och åsiktsbildning, inte minst bland ungdomar.

3. Europaforskningen[2]

Svensk Europaforskning — den EU-relaterade och jämförande forskningen — befinner sig fortfarande i en uppbyggnadsfas.[3] Kommitténs erfarenheter från planeringen av expertuppdragen ger vid handen att det rör sig om ett mindre antal forskare som sysslat med Europaforskning under någon längre tid. Lägger man till detta forskningen om förhållanden i Öst- och Centraleuropa (inför utvidgningen av EU) är det uppenbart att det skulle behövas en snabb tillväxt av forskare och specialister. Vad gäller just Öst- och Centraleuropa finns vissa områden som i forskningshänseende utgör mer eller mindre "vita fläckar". Det gäller exempelvis den rättsvetenskapliga forskningen, som efter murens fall endast marginellt hunnit studera de rättsliga systemens framväxt och tillämpningen av regelsystemen.

Trots denna till antalet relativt lilla kärna av Europaforskare visar erfarenheten från forskningsuppdragen att det finns en betydligt större grupp forskare som nu orienterar sig mot Europafrågorna och som genom sin kompetens snabbt kan införliva problemställningar som är centrala i ett EU-perspektiv, vare sig det gäller Europapolitiken eller jämförande Europastudier.

---

2 "Europaforskningen" är den gängse beckningen för den EU-relaterade och jämförande forskningen, och det är i den meningen som "Europaforskning" används i denna skrivelse.

3 Inför höstens forskningsproposition har en utredare (Bengt Göransson) utsetts för att göra en kartläggning av Europaforskningen och ta fram förslag till områden för denna typ av forskning. Därtill har Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) fått i uppdrag att lägga fram förslag.

Europaforskningen i Sverige skulle ha mycket att vinna på ett forskningssamarbete mellan exempelvis ekonomer, statsvetare, rättsvetare och historiker. Detta för att på ett mer heltäckande och frukbart sätt kunna analysera långsiktiga EU-frågor och deras konsekvenser för svenskt statsskick och samhällslivet i stort. Det kan avse utvecklingen av den europeiska integrationen, olika konsekvenser av östutvidgningen, utrikes- och säkerhetspolitiken, regionaliseringens orsaker och effekter, sysselsättningsunionens potentialer. Sverige har tyvärr inte ännu gjort någon stor mångvetenskaplig satsning på forskning om europeisk integration och EU. Det kan jämföras med Norge, där stortinget anslagit ca 100 miljoner kronor under en tioårsperiod på ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt om förändringarna i Europa.[4]

Europaforskningen är väletablerad i flera EU-länder, men även utanför EU (exempelvis i USA). Det är för Sveriges del dock inte tillräckligt att ta del av den forskningen. Sverige måste ha en egen kvalificerad Europaforskning. Det är en fråga om både tillgänglighet och identifikation. Det är av vikt att frågor om EU även studeras utifrån svensk horisont med de speciella traditioner och värderingar som finns här.

Sammanfattningsvis är erfarenheten att det finns en kvalificerad grupp av forskare som har utvecklat forskningen om EU till sin specialitet. Gruppen är under tillväxt, nätverk bildas, forskningssamarbetet ökar mellan svenska och andra europeiska forskare. Det krävs dock ökade satsningar på den långsiktiga Europaforskningen i Sverige inte minst för att klara kunskapsbehovet för hanteringen av Europapolitiken.

---

[4] Nordiska rådet har nyligen initierat projektet Norden och Europa. Ett nordiskt forskningsprogram inom humaniora och samhällsvetenskap med en budget på 35 miljoner DKK för perioden 1996-2000.

4. Kommitténs folkbildningsambition

Enligt direktiven har en av kommitténs huvuduppgifter varit "att stimulera den offentliga debatten kring regeringskonferensens huvudfrågor och ge företrädare för olika åsiktsriktningar utrymme att argumentera för sina uppfattningar". Kommittén har genom sin egen utåtriktade verksamhet (hearingar, seminarier, regionala konferenser, offentliga möten och publiceringsverksamhet) aktivt bidragit till att uppfylla detta mål.

Dessutom fördelades särskilda medel på drygt tio miljoner kronor för att stimulera den offentliga debatten runt om i landet. Syftet med dessa medel var att ge stöd till kunskaps- och åsiktsbildningen kring frågor om Europas långsiktiga utveckling. Två viktiga argument låg till grund för detta. Det första var att Sverige är ny medlem i EU och att det är av vitalt intresse att de komplexa Europafrågorna får sin naturliga plats i den svenska samhällsdebatten. Det andra argumentet var att medlemsländerna i EU står inför viktiga vägskäl inför regeringskonferensen.

Kommittén beslutade om tre program för de särskilda informationsmedlen: ett folkbildningsprogram, ett skolprogram och ett debattprogram.[5] Informationsmedlen och programmen rönte stort intresse.

---

[5] Folkbildningsprogrammets målsättning var att minst 60% av av befolkningen före regeringskonferensen ska ha kommit i kontakt med den långsiktiga debatten om Europas framtid och känna till regeringskonferensen. Skolprogrammet "Åsiktbildning bland gymnasieungdom" hade målsättningen att nå gymnasieungdomar mellan 15 och 18 år för att fördjupa åsiktsbildningen om EU:s framtidsfrågor. I programmet "Debatt kring de svenska positionerna" var målsättningen att —

Drygt 300 ansökningar inkom från enskilda personer, företag, myndigheter och organisationer av olika slag — studieförbund, fackföreningar, bibliotek, gymnasieskolor, folkhögskolor, kristna organisationer, organisationer för europeiska frågor, fred, försvar, miljö och kvinnor, utrikespolitiska föreningar, politiska ungdomsorganisationer, politiska kvinnoorganisationer och politiska partier. 55 av dessa ansökningar från olika typer av organisationer, skolor och bibliotek runt om i landet erhöll anslag för olika projekt[6]. Flera av dessa projekt pågår ännu (mars 1996) och skall slutredovisas under maj månad 1996.

Det har dock varit angeläget att få en första bild av dessa organisationers erfarenheter vad gäller att sprida information och stimulera till debatt. För detta ändamål har ett mindre antal frågor ställs till de 55 som mottagit pengar för olika aktiviteter (studiecirklar, temamöten, offentliga möten, debatter, utställningar, tävlingar, föreläsningar, seminarier). I detta tidiga skede har inget försök gjorts att skilja ut olika program eller geografiska hemvister. 49 av 55 har besvarat enkäten.[7]

Av de organisationer som har erfarenhet av att kontakta allmänheten (eller i förekommande fall elever på olika skolor) angav 36 procent att intresset för deras projekt varit mycket stort eller stort. 26 procent kunde registrera ett medelmåttligt intresse. Tre av de fyra organisationer som hade den mest negativa erfarenheten vad gällde folks intresse har sin verksamhet förlagd till mycket små orter i landet.

---

i samband med att regering och riksdag lagt fast vilka frågor Sverige ska driva vid regeringskonferensen — stimulera en debatt kring dessa frågor.

6 De flesta sökande samarbetar med andra organisationer, så egentligen innefattas fler aktörer.

7 Orsaker till bortfallet är främst: den korta svarstiden, personer som håller i projekten har varit bortresta eller sjuka, i två fall har projekten ännu inte blivit av.

Överlag tycks organisationerna vara nöjda med den uppmärksamhet de fått i medierna för sina aktiviteter, inte mindre än 60 procent ansåg att bevakningen hittills varit mycket bra, eller ganska bra. Detta kan ses som en hög siffra, särskilt om man jämför med vad som brukar vara fallet för partiorganisationer. Det är de lokala (regionala) tidningarna som betyder allra mest för att nå ut med information. På andra plats ligger egna utskick (brev o.dyl.). Tredje plats delas mellan lokalradio och TV. Det senare kan vara lokal-TV, när-TV, student-TV eller "riks-TV". Detta kan jämföras med närradio och kommersiell radio som däremot haft en mycket marginell betydelse. På fjärde plats återfinns bransch-/fackpress av olika slag.

Den övervägande delen av de tillfrågade — 79 procent — är mycket eller ganska nöjda med tillgången till informationsmaterial och kunskapskällor som rör de frågor som de behandlar i projekten. I något fall har man producerat eget material, i andra fall konstateras att det saknas material riktat till ungdomar.

Kommittén har regelbundet skickat information om sina skrifter och expertrapporter till de organisationer som fått anslag. De har utan kostnad erhållit de småskrifter som kommittén givit ut. Därför är det kanske inte märkligt att denna informationskälla toppar listan över de informationsvägar som använts. Tabellen nedan visar dock att organisationerna har sökt sin information på olika vägar, inte minst har det material som EU-institutionerna producerat nått ut i folkbildnings-Sverige. Man kan även notera att organisationerna aktivt sökt information på andra vägar (egna tidskrifter och studiematerial, tidningar av olika slag, böcker, Internet).

72 procent av de tillfrågade sade sig ha mycket eller ganska god tillgång till föreläsare eller debattörer. 16 procent av organisationerna kunde däremot

ge besked om att tillgången var ganska dålig, eller mycket dålig, på föreläsare eller debattörer till deras olika arrangemang. De senare organisationerna återfinns i såväl små orter som större städer. Själva har de som haft problem framför allt pekat på orsaker av typen kort varsel, uppbokade föreläsare, föreläsare som inte ansett sig tillräckligt kompetenta och svårigheter att få föreläsare som "drar folk".

Tabell 1: Har Ni använt följande informationsvägar? Andelar i procent (antal organisationer). N = 49

EIC (Euro Info Centre)	22% (11)
Europaparlamentets information	47% (23)
EU 96-kommitténs skrifter och material	92% (45)
KK (Kommerskollegium)	18% (9)
Kommissionens information	45% (22)
Kritiska EU-fakta	37% (18)
Näringslivets EU-fakta	39% (19)
Riksdagens EU-upplysning	57% (28)
Annat:	61% (30)

Det är angeläget att påminna om att detta endast är en första bild av det folkbildningsarbete som kommittén har initierat och att det återstår en hel del aktiviteter i projekten. Flera respondenter framhåller att projekten skulle ha behövt mera tid. Tid och långsiktighet är viktiga ingredienser i denna typ av folkbildningsprocess.

Erfarenheten visar dock att det finns ett stort antal aktörer — privata såväl som offentliga — som vill delta i kunskaps- och åsiktsbildningen och stimulera debatten om EU:s framtidsfrågor. Det finns intresse för att bearbeta

olika målgrupper, använda och pröva olika informationsmetoder, arbeta fram studiematerial. Men hur effektiva är då studieförbund, miljöorganisationer, bibliotek och fackföreningar med att få ut budskap, att sprida information?

Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier (FSI) har från hösten 1995 för kommitténs räkning ställt frågor om medborgarnas kännedom om EU:s regeringskonferens samt frågor om på vilka sätt man har fått informationen om konferensen (sedan februari 1996).

Mätningarna ingår i kommitténs uppföljning och utvärdering av informationsverksamheten. Från september 1995 har andelen som sagt sig känna till regeringskonferensen fluktuerat runt 40 procent. Vad gäller frågan om informationsvägar visar resultaten hittills att den övervägande delen (95 procent) anger nyhetsrapportering i TV, radio och tidningar. Övriga informationskällor — utbildning (folkhögskola/gymnasium, högskola/universitet), studieförbund (eller motsvarande), partier och organisationer, bibliotek, självstudier, vänner och bekanta — har endast nått intervallet 1-9 procent.

Organisationernas aktiviteter är fortfarande i gång, och FSI:s mätningar pågår i ytterligare två månader. Det är således ännu för tidigt att göra några slutliga bedömningar av den informationsinsats som kommittén initierat.[8] Några reflektioner kan dock göras på detta stadium. En iakttagelse (känd bland professionella informatörer) är att studieförbund, fackföreningar, bibliotek och alla andra typer av organisationer är viktiga strukturer för att förmedla kunskap (kunskap som inte heller glöms bort så snabbt). Det moderna samhällets villkor

---

[8] Kommittén skall inom kort gå ut med information om regeringskonferensen via "Anslagstavlan", Sveriges Television. Hemsida på Internet öppnades1996-03-26.

är dock sådana att dessa organisationer behöver exponeras i medier för att nå utöver den kärna av människor som utgör deras bas.

Det bör alltså poängteras att även om televisionen, radio och tidningar fortsättningsvis i mätningarna ligger på 95-procentsnivån betyder detta inte att organisationernas aktiviteter varit osynliga. Enligt organisationernas egna bedömningar har medierna i hög grad bevakat och speglat deras projekt.

5. Kunskapsstödet för Europapolitiken

Frågor om forskningens frihet, förhållandet mellan forskningen och den politiska makten har sysselsatt tänkare under århundranden och tillhör även i dagens värld de grundläggande frågeställningarna. I dessa frågor har det över tiden funnits skiftande uppfattningar. Spännvidden är exempelvis betydande mellan ståndpunkten att den "rena vetenskapen" inte styrs av några andra behov än sina egna och att se statens investeringar (styrning) i kunskap och forskning som viktiga medel att uppnå ekonomisk tillväxt.

Ett kännetecknande drag i framför allt vissa delar av den svenska samhällsvetenskapliga forskningen är dess samhällsrelevans, det vill säga att det finns en korrespondens mellan forskarnas problemformuleringar och de politiska, ekonomiska och sociala problem som finns i samhället. Länkarna blir särskilt tydliga i det offentliga utredningsväsendet. Samtidigt är det viktigt att påpeka att samhällsrelevansen i forskningen kan ses som en följd av närheten till makten, men att den nödvändigtvis inte behöver vara det.

Synen på den objektive experten och den fria vetenskapen har efterhand förändrats i Sverige. Särskilt tydligt framkom detta i samband med folkomröstningen om kärnkraft. Expertrollen kom att politiseras. Någonstans blev det uppenbart att det fanns en viss betydelse för både frågeställningar och resultat om man var för eller mot kärnkraft. Denna förtroendekris för expert- och forskarrollen accentuerades ytterligare inför folkomröstningen om

medlemskap i EU. Frågan om vem som beställer och vem som formulerar frågorna är av vitalt intresse och svaren kan således påverka trovärdigheten i resultaten.

Inte minst mot denna bakgrund är det av vikt att det i Sverige utvecklas en betydande Europaforskning med eget programansvar. Det vill säga en forskning som inte är styrd av politiska överväganden utan mer av forskarnas egna problemformuleringar och vetenskapliga intressen. Detta torde kunna utvecklas genom samarbete i forskarnät och tvärvetenskapliga forskningsprojekt — optimalt med en mångfald av intressen och miljöer. Pluralismen i den långsiktiga kunskapsproduktionen är en förutsättning för trovärdighet, kritisk användning och granskning av forskningsresultaten.

När det finns behov att identifiera svenska intressen och hantera Europapolitiken i ett mer långsiktigt och principiellt perspektiv är det värdefullt att kunna använda denna pool av av kompetens i olika "ad-hoc"-organisationer — exempelvis av EU 96-kommitténs karaktär. "Kunskaps-axeln" (se tidigare figur) bör sammanfattningsvis byggas upp med vida ramar och förbättra Europapolitikens kunskapsgrund. Dessutom är det naturligtvis värdefullt och nödvändigt att det finns beställarstyrd forskning- och utredningskapacitet som kan serva olika delar av Europapolitiken.

Kunskapsstödet för den politiska debatten och folkbildningen genereras delvis från samma institutionella miljöer. Även här är mångfalden betydelsefull; detta för att olika åsiktsriktningar skall få möjligheter att göra sin röst hörd. Det är ur både policy- och förankringssynpunkt nödvändigt att folkbildningsarbetet om EU bedrivs kontinuerligt och långsiktigt.

6. Slutsatser

Kommittén konstaterar:

- att det finns en kvalificerad grupp av forskare som har utvecklat forskningen om EU och jämförande Europastudier till sin specialitet. Gruppen är under tillväxt, nätverk bildas och forskningssamarbetet ökar mellan svenska och andra europeiska forskare.

- att kunskapsgrunden för Europapolitiken måste stärkas, och att medlemskapet i EU medför behov av ökad Europaforskning — inte minst tvärvetenskaplig — på medellång sikt, en långsiktig kompetensuppbyggnad som syftar bland annat till att försörja den nödvändiga offentliga debatten och folkbildningen.

- att den modell som EU 96-kommittén tillämpat ("temporär think tank") med en kombination av traditionell utredning, uppbyggnad av ett forskarnät, bred folkbildning och politisk debatt är klart positiv.

Kommitténs uppfattning är:

- att en uppläggning liknande EU 96-kommittén bör övervägas inför kommande viktiga vägval i EU.

KUNGL. BIBLIOTEKET · STOCKHOLM ·

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

1. Den nya gymnasieskolan - hur går det? U.
2. Samverkansmönster i svensk forsknings-finansiering. U.
3. Fritid i förändring. Om kön och fördelning av fritidsresurser. C.
4. Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. UD.
5. Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
6. Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. UD.
7. Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. UD.
8. Batterierna - en laddad fråga. M.
9. Om järnvägens trafikledning m.m. K.
10. Forskning för vår vardag. C.
11. EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. K.
12. Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. Fi.
13. Offentlig djurskyddstillsyn. Jo.
14. Budgetlag - regeringens befogenheter på finansmaktens område. Fi.
15. Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. UD.
16. Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. UD.
17. Bättre trafik med väginformatik. K.
18. Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. Fö.
19. Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. UD.
20. Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. U.
21. Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. U.
22. Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. U.
23. Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. N.
24. Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. UD.
25. Från massmedia till multimedia - att digitalisera svensk television. Ku.
26. Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. K.
27. En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. U.
28. Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. U.
29. Forskning och Pengar. U.
30. Borgenärsbrotten - en översyn av 11 kap. brottsbalken. Fi.
31. Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. C.
32. Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. SB.
33. Banverkets myndighetsroll m.m. K.
34. Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. A.
35. Kriminalunderrättelseregister DNA-register. Ju.
36. Högskola i Malmö. U.
37. Sveriges medverkan i FN:s familjeår. S.
38. Nationalstadsparker. M.
39. Rapport från klimatdelegationen 1995. Klimatrelaterad forskning. M.
40. Elektronisk dokumenthantering. Ju.
41. Statens maritima verksamhet. Fö.
42. Demokrati och öppenhet. Om folkvalda parlament och offentlighet i EU. UD.
43. Jämställdheten i EU. Spelregler och verklighetsbilder. UD.
44. Översyn av skatteflyktslagen. Reformerat förhandsbesked. Fi.
45. Presumtionsregeln i expropriationslagen. Ju.
46. Enskilda vägar. K.
47. Cirkelsamhället. Studiecirklars betydelser för individ och lokalsamhälle. U.
48. Shaping Sustainable Homes in an Urbanizing World. Swedish National Report for Habitat II. N.
49. Regler för handel med el. N.
50. Förbud mot vapen på allmän plats m.m. Ju.
51. Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring - alternativ och förslag. A.
52. Precisering av handelsändamålet i detaljplan. M.
53. Kalkning av sjöar och vattendrag.M.
54. Kooperativa möjligheter i storstadsområden. S.
55. Sverige, framtiden och mångfalden. A.
55. På väg mot egenföretagande. A.
55. Vägar in i Sverige. A.
56. Hälften vore nog - om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. A.
57. Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst. Fi.
58. Finansieringen av det civila försvaret. Fö.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

59. Europapolitikens kunskapsgrund. En principdiskussion utifrån EU 96-kommitténs erfarenheter. UD.
60. Miljö och jordbruk. Om EU:s miljöregler och utvidgningens effekter på den gemensamma jordbrukspolitiken. UD.
61. Medlemsstater och medborgare. Förhållandet mellan stora och små länder i EU. Rättsliga och inrikes frågor. UD.

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. [32]

Justitiedepartementet

Kriminalunderrättelseregister DNA-register. [35]
Elektronisk dokumenthantering. [40]
Presumtionsregeln i expropriationslagen.[45]
Förbud mot vapen på allmän plats m.m. [50]

Utrikesdepartementet

Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. [4]
Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. [5]
Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. [6]
Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. [7]
Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. [15]
Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. [16]
Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. [19]
Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. [24]
Demokrati och öppenhet. Om folkvalda parlament och offentlighet i EU. [42]
Jämställdheten i EU. Spelregler och verklighetsbilder. [43]
Europapolitikens kunskapsgrund. En principdiskussion utifrån EU 96-kommitténs erfarenheter. [59]
Miljö och jordbruk. Om EU:s miljöregler och utvidgningens effekter på den gemensamma jordbrukspolitiken. [60]
Medlemsstater och medborgare. Förhållandet mellan stora och små länder i EU. Rättsliga och inrikes frågor. [61]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. [18]
Statens maritima verksamhet. [41]
Finansieringen av det civila försvaret. [58]

Socialdepartementet

Sveriges medverkan i FN:s familjeår. [37]
Kooperativa möjligheter i storstadsområden. [54]

Kommunikationsdepartementet

Om järnvägens trafikledning m.m. [9]
EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. [11]
Bättre trafik med väginformatik. [17]
Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. [26]
Banverkets myndighetsroll m.m. [33]
Enskilda vägar. [46]

Finansdepartementet

Kommuner och landsting med betalningssvårigheter. [12]
Budgetlag - regeringens befogenheter på finansmaktens område. [14]
Borgenärsbrotten - en översyn av 11 kap. brottsbalken. [30]
Översyn av skatteflyktslagen. Reformerat förhandsbesked. [44]
Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst. [57]

Utbildningsdepartementet

Den nya gymnasieskolan - hur går det? [1]
Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. [2]
Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. [20]
Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. [21]
Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. [22]
En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. [27]
Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. [28]
Forskning och Pengar. [29]
Högskola i Malmö. [36]
Cirkelsamhället. Studiecirklars betydelser för individ och lokalsamhälle. [47]

Jordbruksdepartementet

Offentlig djurskyddstillsyn. [13]

Arbetsmarknadsdepartementet

Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. [34]
Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring - alternativ och förslag.[51]
Sverige, framtiden och mångfalden. [55]
På väg mot egenföretagande. [55]

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Vägar in i Sverige. [55]
Hälften vore nog – om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. [56]

Kulturdepartementet

Från massmedia till multimedia – att digitalisera svensk television. [25]

Näringsdepartementet

Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. [23]
Shaping Sustainable Homes in an Urbanizing World. Swedish National Report for Habitat II. [48]
Regler för handel med el. [49]

Civildepartementet

Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. [3]
Forskning för vår vardag. [10]
Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. [31]

Miljödepartementet

Batterierna – en laddad fråga. [8]
Nationalstadsparker. [38]
Rapport från klimatdelegationen 1995.
Klimatrelaterad forskning. [39]
Precisering av handelsändamålet i detaljplan. [52]
Kalkning av sjöar och vattendrag [53]

FRITZES
Postadress: 106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21, Telefon: 08-690 91 90

ISBN 91-38-20245-X
ISSN 0375-250X